

A 178/2002/EK rendelet értelmezése

A 2005. január 1-től kötelezően bevezetett 178/2002/EK rendelet egyik fontos és problematikus területe a nyomon követés előírása. A rendelet ebben a kérdésben azonban igen általánosan fogalmaz, ami a gyakorlati alkalmazás tekintetében problémákat jelenthet, és a hatóság és a termelők közötti vitákra adhat okot. Ezért az Európai Bizottság Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Főigazgatósága létrehozott egy nemzeti szakértőkből álló munkacsoportot, hogy megvizsgálják a rendelet végrehajtásával és értelmezésével kapcsolatban felmerülő kérdéseket, és megegyezésre jussanak velük kapcsolatban.

A vita eredményeként 2004. december 20-án jóváhagytak egy állásfoglalást, és közreadtak egy angol nyelvű dokumentumot, hogy segítséget nyújtsanak minden élelmiszer-ipari szereplőnek a rendelet jobb értelmezhetősége, helyes és egységes alkalmazása érdekében, noha jogi kötőereje nincs, és vita esetén a hivatalos jogértelmezés feladatát továbbra is csak az Európai Bíróság végezheti el.

Az útmutató a következő témaköröket tárgyalja:

1. Kötelezettségek, felelősség (17. cikk)
2. Nyomonkövethetőség (18. cikk)
3. Az élelmiszerek és takarmányok piacról való kivonása, visszahívása, ezek élelmiszer-biztonsági szempontjai (14., 15, 19. és 20. cikk)
4. Import és export (11. és 12. cikk).

A meglehetősen hosszú dokumentumból az alábbiakban kiemelünk néhány fontosnak ítélt megállapítást, kiegészítve további megfontolásokkal.

1. Kötelezettségek

A rendelet

- az élelmiszer- és takarmányvállalkozókra telepítette az elsődleges jogi felelősséget, különösen az élelmiszer-biztonság megvalósítását illetően,
- beépítve ezt a közösségi jogrend élelmiszerekre vonatkozó fejezetébe is, megakadályozza, hogy a tagállamok nemzeti szabályozással mentesíthessék saját élelmiszer-vállalkozóikat ez alól a felelősség alól,
- célja, hogy küszöbölje a jogellenes kereskedelemkorlátozásokat és az élelmiszer-vállalkozók közötti verseny torzulásait eredményező különbségeket.

2. Nyomonkövethetőség

Nem teszi biztonságossá az élelmiszereket, csupán egy olyan **kockázatkezelési eszköz**, amellyel eredményesen, az élelmiszer-kereskedelemben bekövetkező, a szükségesnél nagyobb mértékű fennakadás nélkül oldhatók meg az élelmiszer-biztonsági problémák.

Megvalósításának feltétele, hogy a vállalkozóknak:

- legyen olyan rendszerük és eljárásuk, amely
 - azonosíthatóvá teszi közvetlen beszállítóikat, illetve közvetlen vásárlóikat és
 - lehetővé teszi az információ hatóságok számára való hozzáférhetőségét, amennyiben az adatok bekérésre kerülnek,
- emellett létre kell hozniuk

- beszállító—termék kapcsolat (melyik termék melyik beszállítótól származik),
- vásárló—termék kapcsolat (melyik terméket melyik vásárlónak adták el).

Az érintett termékek azok, amelyek az élelmiszerekbe vagy a takarmányokba rendeltetészerűen vagy vélhetően „bekerülnek” az előállítás, elkészítés vagy kezelés során: az összes élelmiszer- vagy takarmány-összetevő, beleértve az adalékanyagokat, fűszereket, vagy pl. a magvakat is, ha azok megtalálhatók az élelmiszerben vagy a takarmányban,

Nem tartoznak a rendelet hatálya alá:

- az állatgyógyászati készítmények, a növényvédő szerek, illetve a termelékenységet serkentő szerek (ezekre külön rendelet érvényes),
- a csomagolóanyagok, noha bizonyos összetevői az élelmiszerbe vándorolhatnak az érintkezés során (ezekre a 2004. október 27-én elfogadott 1935/2004/EK rendelet érvényes, amely előírja, hogy az élelmiszerekkel érintkezésbe kerülő anyagokat azonosítani és jelölni kell úgy, hogy a nyomonkövethetőség biztosítva legyen).

Megjegyzés: a speciális területre vonatkozó rendeletekkel együtt a közvetlen élelmiszerlánc mellett az élelmiszerekkel közvetve összefüggésbe hozható anyagok/termékek teljes körére kiterjed a nyomon követés követelménye.

Az **érintett vállalkozók** az élelmiszerek/takarmányok termelésével, feldolgozásával és forgalmazásával összefüggő tevékenységet folytató vállalkozók, valamint a szállítók és a tárolással foglalkozó vállalkozások is.

Nem terjed ki a rendelet: a csomagolóanyag, az állatgyógyászati és növényvédő szerek stb. gyártóira (rájuk a fent említett külön rendeletek érvényesek).

Belső nyomon követés: célja a piacról történő még célzottabb és pontosabb (szükséges méretű) kivonás segítése, amivel az élelmiszer-vállalkozók pénzt és időt takarítanak meg a piac működésének felesleges zavarása nélkül.

A rendelet nem követeli meg a vállalkozóktól, hogy kapcsolatot hozzanak létre a beérkező és a kimenő termékek között, de a fenti célok teljesülése érdekében az élelmiszer-vállalkozóknak mégiscsak célszerű a tevékenységük típusának megfelelő belső nyomon követési rendszer kialakítására. A rendszer részletességének célszerű megválasztása a vállalkozás méretétől és jellegétől függően a vállalkozón múlik.

A nyilvántartandó adatok körét a rendelet nem határozza, de a nyilvántartási kötelezettség minden olyan adatra kiterjed, amelyik az adott típusú nyomon követést szolgálhatja. Az adatokat az útmutató két kategóriába csoportosítja, fontosságuk szintjétől függően:

- első kategória
 - a beszállító neve, címe, illetve a tőle származó termék jellege;
 - a vásárló neve, címe, illetve a neki szállított termék jellege;
 - mindkét esetben a szállítás időpontja,

ezeket az minden esetben az illetékes hatóságok rendelkezésére kell tudni bocsátani.

- második kategória
 - mennyiség;

- tételszám, ha van ilyen;
- a termék részletesebb leírása (előrecsomagolt vagy csomagolatlan, nyers vagy feldolgozott termék stb.),

ezeknek a rögzítése, noha nem kötelező, nagyon ajánlott.

Az adatok rendelkezésre állásával kapcsolatban az útmutató igen fontos megállapítása:

- **az első kategóriába tartozó minimális információnak azonnal** az illetékes hatóságok rendelkezésére kell állniuk,
- **a második kategóriába tartozó információ ésszerű, gyakorlati szempontokat is figyelembe vevő határidőn** belüli elérhetőségét szükséges biztosítani.

3. Visszahívás, kivonás a piacról

A piacról való kivonás (visszahívás) kötelezettségének létrejöttéhez **két feltétel együttes teljesülése** szükséges.

Első feltétel: a kérdéses élelmiszer az élelmiszer-vállalkozó szerint nem felel meg az élelmiszer-biztonsági követelményeknek.

Második feltétel: a kérdéses élelmiszer a piacon van, és kikerült az első élelmiszer-ipari vállalkozás közvetlen ellenőrzése alól (átadta egy másik vállalkozónak: feldolgozónak, kereskedőnek, étteremnek stb.).

A két feltétel teljesülése esetén a vállalkozónak értesítenie kell a hatóságot, aki szükség esetén értesíti az **Élelmiszerek és Takarmányok Gyors Vészjelző Rendszerét (RASFF)**.

Nincs bejelentési kötelezettség viszont a vállalkozáson belül (a saját termelési vagy értékesítési folyamatból) végrehajtott kivonás esetén.

4. Az élelmiszerek és a takarmányok importja és exportja

A rendeletnek nincs az EU-n kívüli területekre kiterjedő hatálya. Import esetén a nyomon követés kötelezettsége az importorttól kezdődik.

Export esetén az élelmiszereknek meg kell felelniük a közösségi szabályoknak vagy az importáló ország előírásainak, de utóbbi esetben sem kerülhet exportálásra az egészségre ártalmas, illetve nem biztonságos élelmiszer vagy takarmány,

Az útmutató megállapításainak összefoglalása, kiegészítése

Az útmutató alapján a rendelet általánosan megfogalmazott előírásait az a cél vezérelte, hogy az élelmiszerválságok kialakulását minimalizálják, vagyis ha egy egészségre ártalmas élelmiszer kikerül a piacra, az minél előbb – azonnal – visszavonható legyen, a piac nagyobb zavara nélkül. Ennek a célnak alárendelve kell minden élelmiszer-vállalkozónak létrehoznia a saját nyomon követési rendszerét. Érdemes figyelni tehát az útmutatónak a rendelet céljaira utaló megállapításaira is, mivel a gyakorlat számára ez szolgálhat iránymutatóként a megvalósítandó nyomon követési rendszer mélységével és technikai kialakításával kapcsolatos döntésnél.

Sajnos az útmutató sem ad igazi támpontot a legkritikusabb kérdés, a belső nyomon követés tekintetében, mivel csak annyit állapít meg, hogy az nem kötelező, de ajánlott. Tehát az élelmiszer-vállalkozóra van bízva a döntés. Az útmutató annyiban azonban mégis hasznos,

amennyiben elismeri, hogy **a rendelet nem írja elő** a felhasznált anyagok és a kimenő termékek közötti kapcsolat megteremtésének kötelezettségét.

A kötelezettségekre vonatkozóan talán egyetlen konkrét megállapítás az útmutatóban a nyilvántartandó információ csoportosítása, és az, hogy az első kategóriába tartozó információt azonnal, a második csoportba tartozókat ésszerű időn belül szolgáltatni kell.

Valójában az útmutató alapján is csak egy biztos, ami eddig is az volt, hogy a vállalkozónak meg kell tudni mondania, hogy egy adott terméket kitől és mikor vette, vagy kinek és mikor szállította ki, és ha ezt az információt a fent említett időn belül szolgáltatni tudja, elvileg teljesíti a rendelet előírásait. Más kérdés, hogy az útmutató is elismeri a kezdeti nehézségeket, az élelmiszer-ipari vállalkozók és az ellenőrző hatóságok aktív közreműködésének szükségességét a hatékony végrehajtásban, és azt, hogy várhatóak vitatott helyzetek, amelyben döntést viszont csak az Európai Bíróság hozhat.

(Az értelmezés alapjául szolgáló: „Útmutató az élelmiszerjogról szóló 178/2002/EK rendelet 11., 12., 16., 17., 18., 19. és 20. cikkeinek végrehajtásához. Az Élelmiszerlánc és Állategészségügyi Állandó Bizottság állásfoglalása” dokumentum a http://www.fvm.hu/doc/upload/200503/utmutato_178_2002_ek.pdf címen található.)